

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата філологічних наук Величенко Олени Вадимівни

на дисертацію Сосніної Тетяни Василівни

«Метамовні особливості англomовного роману-антиутопії

та відтворення їх у перекладі»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

зі спеціальності 10.02.16 – перекладознавство

На основі вивчення дисертації Сосніної Тетяни Василівни «Метамовні особливості англomовного роману-антиутопії та відтворення їх у перекладі» та праць авторки, опублікованих за темою дисертаційного дослідження, вважаю, що подана до захисту дисертація є актуальним, достатньо самостійним дослідженням, проведеним на новому матеріалі; висновки є ґрунтовними, достовірними й впливають зі змісту роботи. Дев'ять опублікованих праць дисертантки, з яких три статті у фахових наукових виданнях України, дві статті у зарубіжних спеціалізованих виданнях і чотири наукові праці (тези) за матеріалами міжнародних науково-практичних і Всеукраїнської щорічної науково-методичної конференцій, свідчать про достатню повноту попереднього викладу та оприлюднення сформульованих у дисертації наукових висновків і рекомендацій.

Необхідність комплексного і систематизованого дослідження такого перекладознавчого напрямку, особливо у мовних парах англійська – німецька, англійська – російська й англійська – українська, обумовлює актуальність представленої на розгляд праці, яка також відображена метою дослідження. Конкретні завдання, що дисертантка ставить перед собою, впливають із загальної мети дослідження і поетапно реалізуються в процесі розгортання змісту роботи. Автореферат відображає зміст дисертації.

Брак попередніх розвідок із відповідної тематики підкріплює новизну результатів, отриманих у дисертації. Авторкою зроблено цілу низку доречних спостережень, зокрема про те, що перекладацька й перекладознавча діяльність у всіх своїх різновидах набула небаченого раніше розмаху завдяки зростанню інтенсивності міжнародних контактів і процесам глобалізації. Особливого теоретичного і практичного інтересу в перекладознавстві набуває проблема метамови епічної прози, а саме переклад оказіональних одиниць, які створюють цю метамову. Дисертантка обрала сферою свого наукового дослідження дуже змістовно складну і теоретично вагому галузь, яка знаходиться на межі декількох філологічних наук: літературознавства (метамова художнього твору), мовознавства (стилістика) та перекладознавства (відтворення метамови у перекладі). Власне, ці напрямки і репрезентує дисертаційна праця Тетяни Василівни Сосніної.

Діалог авторки з представниками класичної лінгвістики ХХ ст. і сучасними дослідниками в галузях літературознавства і перекладознавства, які стрімко розвиваються, засвідчує фахову ерудицію дослідниці, а також її володіння необхідним науковим апаратом.

Звертаючи увагу на те, яку роль відіграє метамова в англomовному романі-антиутопії, та її відтворення в перекладі, дисертантка переконливо обґрунтовує необхідність вивчення цього явища, зокрема вказує на перспективність дослідження оказіональних слів не лише в рамках жанру антиутопії і перекладознавства, а й у мовознавстві та культурології, тобто пропонує у своєму дослідженні міждисциплінарний підхід. Проаналізувавши основні тези видатних лінгвістів, Тетяна Василівна Сосніна в першому розділі дисертації осмислює теоретичний аспект метамови англomовних романів-антиутопій, стратегії відтворення її в перекладі, а також детально зупиняється на пов'язаних із представленою проблемою термінологічних нюансах. Услід за авторитетними мовознавцями дисертантка розмежовує

поняття «метамова» і «оказіоналізм» та розглядає метамову як теоретичну основу прагматики процесу перекладу в умовах білінгвізму.

У своїй роботі дисертантка неодноразово вказує, що метамова має свої особливості: семантичні характеристики й індивідуальні особливості в кожного з англомовних авторів. Для стилістики – це фонетичні, лексичні та граматичні особливості англомовного роману антиутопії, для перекладу – це шляхи і прийоми збереження у перекладі okazіональних утворень оригіналу.

На позитивну оцінку заслуговує також об'єкт дослідження дисертантки – метамова романів Олдоса Гакслі, Джорджа Орвелла, Ентоні Берджесса в оригіналі й перекладах німецькою, російською та українською мовами. Методом суцільної вибірки дисертантка детально проаналізувала 578 прикладів з 375 сторінок англомовних, 388 сторінок німецькомовних, 428 сторінок російськомовних і 419 сторінок українськомовних текстів. Цей факт дозволяє констатувати, що дисертаційні висновки базуються на солідному фактографічному матеріалі.

Авторка слушно звертає увагу на необхідність послуговуватися фундаментальними гуманітарними принципами антропоцентризму, поліпарадигмальності та міждисциплінарності у своєму дослідженні, що забезпечує серйозну теоретико-методологічну базу для проведення всебічного аналізу жанрової та стилістичної специфіки антиутопії в перекладознавчо-культурологічному вимірі.

Заслуговує на позитивну оцінку також твердження дисертантки про те, що «міждисциплінарність, яка є наскрізною рисою сучасного перекладознавства, дозволяє залучити до аналізу жанрової специфіки антиутопії методологічні апарати лінгвістичної, культурологічної та літературознавчої парадигм. Поліпарадигмальний характер дослідження досягається шляхом комплексного впровадження художньо-естетичного, системно-структурного та культурологічного підходів...», а використаний нею «...принцип антропоцентризму акцентує увагу передусім на

особистостях автора та перекладача, визначає перекладацьку роль не лише як міжмовне, а й як міжкультурне посередництво, стверджує позицію перекладача як агента творчої дії в реалізації креативного потенціалу першотвору в перекладі» (с. 2 автореферату).

Пророблено значну працю зі встановлення методологічних засад літературознавчо-перекладознавчого дослідження, які поєднують у собі систематизований аналіз низки власне перекладознавчих методів, а також застосування методів загальнонаукових і лінгвістично-літературознавчих.

Практична частина дисертації Тетяни Василівни Сосніної може стати у нагоді багатьом перекладачам, оскільки пропонує методику інтерпретації тексту на доперекладацькому етапі й збагачує інструментарій можливих перекладацьких стратегій і тактик.

Разом з тим виникає низка певних критичних зауважень до змісту й оформлення дисертації, зокрема:

1) У положенні №1, яке виноситься на захист, стверджується, що на вибір перекладачем правильних стратегій і тактик перекладу впливає «система оказіональних утворень» (с. 21). Звичайно, усі мовні сфери (від фонетичних через лексику і до граматики) впливають на переклад, але головний вплив тут має обрана перекладачем (ба навіть замовником!) модель перекладу. Відомо, що перекладацьких моделей існує багато, але в контексті цього дослідження актуальними й доречними є лише деякі: лінгвістична, яка розглядає переклад як перенесення інформації з однієї іноземної мови до іншої, концептуальна модель, яка тлумачить переклад як перенесення інформації з однієї культури до іншої, семантична модель, яка розкриває сутність еквівалентних відносин між змістом оригіналу й перекладу тощо.

2) Невиправдано розширено предмет дослідження. Так, у підрозділі 1.3. ним названо метамову англomовних романів-антиутопій, а у підрозділі 1.4. предметом вже названо жанрово-стилістичні характеристики англomовного роману-антиутопії.

3) Подекуди в тексті дисертації й автореферату можна зустріти невеликі орфографічні й поодинокі стилістичні та пунктуаційні огріхи, друкарські помилки, русизми. Найчастіше це зауваження стосується вживання прийменника «при» замість «у» або «під час» (наприклад, вірним було б писати «у перекладі/вивченні/відтворенні» або «під час перекладу/вивчення/відтворення») (с. 6, 7, 9, 12 автореферату; с. 3, 4, 29, 35 та деякі інші в дисертації). Варто звернути також увагу на те, за яким правилом в українській мові вживаються займенники «їх» і «їхній/їхня/їхнє» (с. 1, 3, 6, 7 автореферату; с. 38, 44, 49 та інші в дисертації). Насправді, «їх» – це форма родового й знахідного відмінків від особового займенника «вони» (відповідає на питання «кого?», «чого?», «що?»), а «їхній» – це присвійний займенник (відповідає на питання «чий?»). Не рекомендовано також нормами сучасної української мови вживання дієприкметників активного стану із суфіксами -уч-, -юч- (наприклад, слово «існуючий» можна замінити на один з варіантів: «наявний», «нинішній», «сучасний») (с. 3 автореферату; с. 19, 29, 43 та деякі інші в дисертації).

Однак, висловлені щодо роботи зауваження мають частковий характер і не впливають на загальне позитивне враження від проведеного дослідження. Вони в жодному випадку не ставлять під сумнів наукову концепцію дослідження, не позначаються на теоретичній і практичній значущості отриманих результатів та не можуть вплинути на загальну високу оцінку дисертації.

Отже, на підставі детального знайомства з дисертацією Сосніної Тетяни Василівни «Метамовні особливості англomовного роману-антиутопії та відтворення їх у перекладі», вважаю, що дослідження є завершеною науковою працею. Дисертацію виконано на належному науковому рівні та вона повністю відповідає вимогам нормативних документів МОН України щодо дисертацій, зокрема «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Дисертаційна робота «Метамовні особливості англомовного роману-антиутопії та відтворення їх у перекладі» за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 10.02.16 – перекладознавство. За формальними та змістовними ознаками дисертація повністю відповідає вимогам нормативних документів МОН України, а її авторка, Сосніна Тетяна Василівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.16 – перекладознавство.

Офіційний опонент

к.філол.н., викл. кафедри перекладу і
теоретичної та прикладної лінгвістики

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського»

О. В. Величенко

